

שלח ב

אויבערשטן „וּשְׁמַעוּ מִצְרַיִם כִּי הָעִלִּיתָ בַּכֶּחָךְ אֶת הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ . . . וְהִמַּתָּה אֶת הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם גּוֹ' מִבִּלְתִּי יִכּוֹלֵת ה' לְהִבְיֵא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר“.

איז אינגאנצן ניט פֿאַרשטאַנדיק? ווי קומט עס, וואָס וועגן דעם ענין פון „אָכְנוּ גו' וְאֹרִישְׁנוּ גו'“ פון אַלע אידן — ששים רבוא לבד הנשים והטף (און אנשים למטה מבין כ' ולמעלה מבין ששים)⁸ — האָט משה ניט אויסגע- דריקט קיין געוואלדיקע טענה וּתְבִיעָה — און זיין גאַנצע טענה איז געווען נאָר דאָס וואָס „וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם . . . מִבִּלְתִּי יִכּוֹלֵת ה' גו'“?

יעדער איינער פֿאַרשטייט (אפילו אַ קינד), אַז דער אומקום פון אַזויפיל מענטשן וועט אפילו אַ בשר ודם אָנ- רירן אַ סך מער ווי דאָס וואָס אַנדערע וועלן זאָגן וועגן אים; וּפְשִׁיטָא ווען מען רעדט וועגן דעם אויבערשטן ובשייכות צו נבראים וואָס ער האָט זיי באַשאַפֿן, וְעֵאכּוֹכִי בְנוּגָע אידן וואָס זיינען „בְּנֵי־לִמְקוֹם“¹⁰ און ער האָט זיי אַרױס- גענומען פון מצרים און אויסגעקליבן זיי פֿאַר אַן עס סגולה וכו' — און דאָ קומט משה רבינו, וואָס ער איז דער וואָס האָט געפֿירט די אידן ביז אַהֶרָה,

א. שוין גערעדט פֿיל מאל, אַז רש"י בפירושו על התורה שטעלט זיך אָפּ אויף יעדער ענין וואָס איז שווער אָדער פֿאַ- דערט ביאור אין פשוטו של מקרא [און ווען רש"י האָט ניט קיין הסברה אויף אַן ענין בפשט"ם שרייבט ער „אִינִי יוֹדֵעַ“ וכיו"ב].

ולכן, בשעת מען געפינט אַ שווער- קייט אין פשט הכתובים און רש"י שטעלט זיך ניט אָפּ אויף דעם, מוז מען זאָגן, אַז ע"פ פשט"ם איז דאָס מלכת- חילה קיין קשיא ניט, ווייל ע"ד הפשט איז עס מובן מעצמו, אָדער ווייל דאָס ווערט באַוואַרנט דורך אַ פֿריערדיקן פירוש פון רש"י.

לפֿי דאָרף מען פֿאַרשטיין בפרשתנו, וואו ס'איז דאָ אַ שוועריקייט אין פשט הכתובים וואָס וואַרפט זיך אין די אויגן אויך פון אַ בן חמש למקרא, און מ'זעט ניט אַז רש"י זאל דאָס פֿאַרענטפֿערן.

ב. נאָך דעם ווי די מרגלים האָבן זיך אומגעקערט מתור הארץ און האָבן גע- זאָגט „לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חֹזֶק הוּא מִמֶּנּוּ“¹¹ און די אידן האָבן ניט גע- וואָלט גיין קיין א"י, האָט דער אויבער- שטער געזאָגט „אָכְנוּ בְּדִבְרֵי וְאֹרִישְׁנוּ וְאָעִשָּׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ“, און אויף דעם האָט משה געזאָגט צום

(7) וראה אברבנאל כאן השאלה הג'. רבינו בחיי כאן יג"ד.

(8) ראה לקו"ש ח"ט ע' 18. ושי"נ.

(9) שנאמר ע"ז (בראשית ו', ו) „ויתעצב אל לבו“, נתאבל על אבדו מעשה ידיו (פרשי שם).

(10) שמות ד', כב. כג. ראה יד, א.

(11) יתרו יט, ה.

(1) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהנסמן שם.

(2) תולדות כח, ה. ובכ"מ (ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2. ושי"נ).

(3) אף שכמה מפרשי התורה עמדו ע"ז, כדלקמן.

(4) יג, לא.

(5) יב.

(6) שם, יג ואילך.

נאכמער איז ניט פארשטאנדיק: מ'זעט
אז דוקא די טענה „ואמרו הגוים גו“
האט גע'פועלט' דעם „סלחתי כד-
בריד“¹⁹ און דעם ביטול הגזירה בפועל,
ווי רש"י טייטשט אָפּ ומדגיש „כדבריד
— בשביל מה שאמרת פון יאמרו מבלתי
יכולת ה'“; און איז מבאר²⁰ „שלא יתחלל
שמי“²¹ במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת
ה' להביאם שלא אמיתם פתאום כאיש
אחד אלא באיחור מ' שנה מעט מעט.
און מען געפינט ניט אז רש"י זאל זאגן
א ביאור אויף דעם!

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
דעם שינוי לשון אין סיום פון משה'ס
רייד „(ואמרו הגוים גו) וישחטם
במדבר“²², וואס דאס איז לכאורה ניט
קיינ לשון המורגל בנוגע לאנשים²³, און
בפרט אז משה אליין האט פריער גע-
זאגט „והמתה את העם הזה“²⁴ און דער
אויבערשטער האט געזאגט דעם לשון
„אכנו בדבר“²⁵.

(19) יד, כ.

(20) שם, כא.

(21) וכמפורש ביחזקאל (כ, ט) ואעש למען שמי
לבלתי החל לעיני הגוים גו' (וכן שם, יד, כב, ועוד),
ושם לו, כא ואילך „ואחמול על שם קדשי גו' לא
למענכם אני עושה גו“.

(22) אבל להעיר מפרשי בהעלותך יא, כב, ושם
הירע דמבלתי יכולת ה' כו' — חלול ה' בנוגע
לישראל. וראה מפרשי התורה ורש"י שם.

(22*) יד, טז.

(23) ונמצא רק פ"א בחומש בנוגע ליצחק (וירא
כב, ירד) ועוד ועיקר — לאחר ששעשה „(ל)עולה“.

(24) יד, טו.

(25) בראב"ע: „וישחטם במדבר“ הטעם ויהרגם
ואמר וישחטם בעבור המדבר כי שם ירעו הצאן.
וראה גם אברבנאל כאן, ובאוה"ח: טעם שדבר בלשון
זה לרמוז את אשר יגשימו הדברי' באלקי עולם
והטעם כי כשתהי' הסיבה כי ח"ו הוגבל בכח הגה
הוא בגדר הגשם ח"ו, ובש"ך עה"ת כאן: ואמר
וישחטם לפי שממכת הדבר מיד יתאדם עורו ויהי'
בו טפות כמי שזנרק דמו.

דער וואס האט זיך פאר זיי מוסר נפש
געווען „(מחני נא מספרך אשר כתבת“¹²
און האט געבעטן דעם אויבערשטן
„הרגני נא הרוג גו' ואל אראה ברעתי“¹³
— פון אידן), און בשעת דער אויבער-
שטער זאגט „אכנו בדבר ואורישנו
ואעשה אותך לגוי גדול“, מאַנט ער ניט:
וואָס הייסט אומברענגען גאַנץ כלל
ישראל, זיינע קינדער „בני בכורי
ישראל“¹⁴ היל'ת, נאָר (עיקר) טענתו
איז: „ואמרו הגוים . . מבלתי יכולת ה'
גו“?!

און אע"פּ אז „ואמרו הגוים . . מבלתי
יכולת ה' להביא גו“ איז אַן ענין פון
חילול שם שמים¹⁵ — האָט אעפ"כ משה
געדארפט בעטן און מאַנען וועגן דעם
ענין פון „אכנו בדבר“, און דערנאָך
מוסיף זיין, אז „ואמרו הגוים . . מבלתי
יכולת ה' גו“.

ורא' והוכחה ע"ז — ווי מ'געפינט
ביים חטא העגל: צום אַלעם ערשטן
האָט משה געזאָגט¹⁶ „למה ה' יחרה אפך
בעמך אשר הוצאת מארמ"צ בכח גדול
וביד חזקה“, און ערשט דערנאָך האָט
ער מוסיף געווען¹⁷ „למה יאמרו מצרים
לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם גו“¹⁸.

(12) תשא לב, לב ובפרש"י. וראה בחיי כאן.

(13) בהעלותך יא, טו ובפרש"י.

(14) שמות ד, כב, וזה נאמר לפני מית, לפני
שאמר הקב"ה (יתרו שם) והייתם לי סגולה מכל
העמים גו.

(15) ראה פרש"י פרשתנו יד, כא (הובא לקמן
בפנים). רמב"ן שם סוף פסוק יג. בחיי שם. אברבנאל
כאן.

(16) תשא לב, יא.

(17) שם, יב.

(18) אלא שבחטא העגל טען משה „למה יאמרו
מצרים לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם“, היפך
כבוד ישראל, וכאן — „מבלתי יכולת ה' גו“, היפך
כבוד ה'. וראה אלישך כאן פסוק יג. ואכ"מ.

וי"ל הביאור בזה:

דורך דעם וואס מ'פירט זיך לויט די ציוויי ה', איז זייער לעבן בעוה"ז ווי עס דארף צו זיין אויך אין גשמיות. ולדוגמא ווי געזאגט³¹ „אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו . . ונתתי גשמיכם בעתם גו", מיט די אלע ברכות וואס די תורה רעכנט אויס.

פון דעם פארשטייט מען לאידך גיסא, אז ווען מ'פאלגט נישט דעם אויבערשטנס ציוויים, וואס מען איז פאר דעם מעניש (כמפורש אין תורה) איז נישט די כוונה דער עונש גופא — בכדי צו נוקם זיין זיך ח"ו אין דעם מענטשן³² אדער אים סתם באשטראפן — נאר דאס איז לטובת האדם³³.

וויבאלד ער האט זיך נישט געפירט בהתאם צו ציווי ה' (וואס בלויז דעמאלט לעבט ער חיים הראויים לשמם, סיי בחייו הרחניים און סיי בחייו הגשמיים) און ער האט עובר געווען אויף עבירות, ובפרט חמורות — איז בכדי ער זאל נישט האבן חיי צער בעוה"ז זאגן למה לי חיים און נאכמער — קצתי בחיי³⁴, נעמט דער אויבערשטער ביי אים צו די חיי עוה"ז לטובת האדם: דאס פאר-מידט אים ער זאל נישט דורכמאכן א גע-מאטערטן לעבן אין עוה"ז;

מיט דעם ווארט — חידוש ענין „וישחטם" ווערט מובן פארוואס משה האט נישט געמאנט און געטענה'ט צום אויבערשטן וועגן דעם, וואס דער אוי-בערשטער האט געזאגט „אכנו בדבר":

דער ענין פון שחיטה (ביי א בעל חי) איז, ווי דאס פארשטייט אויך א בן חמש, אז דאס איז מכשיר דעם בעל חי אז ער זאל זיין ראוי פאר א מאכל אדם³⁵, ד.ה. דער תכלית פון שחיטה איז נישט די מיתה והריגה, נאר פארקערט: דורך דעם קומט צו א העכערקייט און מעלה אין דעם בעל חי. און ווי מ'האט שוין גע-לערנט פריער ביי דער עקידה³⁶, אז דאס וואס אברהם איז געגאנגען „לשחוט את בנו" איז דאס געווען אויף צו אויספירן דעם ציווי ה', והעלהו שם לעולה³⁷ — ער זאל ווערן א קרבן קדוש צום אויבערשטן³⁸. ומעין זה בנדר³⁹.

ד. די הסברה אין דעם:

עס איז ידוע ומובן (אויך) אין פש"מ בכוכ"כ כתובים אז דער אויבערשטער איז א רחום וחנן, תכלית הטוב והחסד, און אז אלע ציוויים וואס דער אויבערשטער האט אנגעזאגט צו בני אדם בכלל, ועאכו"כ די מצות וואס ער האט גע-געבן צו אידן עם סגולה, זיינען לטובתם פון די וואס זיינען נצטווה געווארן —

(31) בחוקתי כו, ג"ד.

(32) להעיר מאברבנאל כאן.

(33) להעיר שמצינו כבר בפש"מ בפרשי' לפנ"ז, כמה עניני עונשים, שסופם לטובה. ולדוגמא: ביוסף, שפרשי' (וישכח לו, ב בסופו) „בשלתן לקה כו", ובא מזה „למחי' שלחני אלקים לפניכם" (ויגש מה, ה).

ובכללות עם ישראל, בנוגע לגלות מצרים כתב רש"י (וישלח לו, ז) שטר חוב של גזירת כי גר יהי זרעך, שפרעון השטר הוא בשביל המתנה שניתנה לו הארץ.

(34) תולדות כו, מו.

(26) וכנאמר וטבות טבח והכן (מקץ מג, טז). וראה פרשי' תולדות כו, ג: ושחוט יפה וכו'.

(27) וירא שם.

(28) וירא שם, ב.

(29) ראה פרשי' שם, יד.

(30) אבל בח"א ותיב"ע בוירא שם תרגמו „לשחוט", למיכס', כמו שתרגמו וישחט בכ"מ בתורה, משא"כ בפרשתנו „וקטלינו", כתרגמו לשון הריגה בכ"מ. וראה לקמן בפנים.

צו זיין, ניט קיין חיי צער, ווייל זיי וועלן פאלגן די ציווי ה'.

משא"כ דא⁴⁰, ביים חטא המרגלים, וואו דער אויבערשטער זאגט „עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן“, וואס אין דעם איז מודגש — א) אז דאס איז ניט קיין איינמאליקע זאך, נאר דער „עד אנה“ ינאצוני איז אין א כסדר־דיקן אופן⁴¹ און ס'איז ביי זיי ניט גע-ווארן קיין שינוי לטובה נאך די אלע פריערדיקע חטאים; ב) דאס איז ניט סתם אן עובר זיין אויף ציווי ה', נאר א חטא וואס רייט אן אין דעם ענין (יסודי ועיקרי) פון אמונה, „עד אנה לא יאמינו בי“ — איז מובן, אז אין דעם פאל האט משה ניט וואס צו בעטן מצד די אידן גופא, וויבאלד אז דער „אכנו בדבר ואר־רישנו“ איז (ניט צוליבן עונש פאר זיך, נאר) איז לטובתם כנ"ל בארוכה.

און דאס זאגט משה „וישחטם“, ס'איז ניט א הריגה ר"ל, נאר אן ענין פון שחיטה, וואס איז לטובת דעם נשחט — דאס איז אים „מושך־י־מרשות לרשות“ און איז אים מעלה צו א העכערן לעבן, חיי הנשמה בעוה"ב⁴².

ווי רש"י³⁵ האט שוין מפרש געווען פריער און — אטך א גרעסערן חידוש: אברהם אבינו א צדיק גמור ירא אלקים וכו' וכו' — „מת ה' שנים קודם זמנו“ כדי ער זאל ניט האבן חיי צער בעוה"ז פון הנהגת עשו

בא אן עבירה — ווי בנדרד — קומט צו — אז דאס (דער עונש מיתה ר"ל) איז אים מטהר ומזכ־י³⁶, אז ער זאל קענען צוקומען צו די חיים נעלים פון עוה"ב³⁷ (וואס אויך א בן חמש האט שוין געלערנט וועגן חיי עולם הבא אין פירוש רש"י³⁸).

ה. עפ"ז איז פארשטאנדיק בנוגע דעם חטא פון אידן כפרשתנו, און וואס משה האט אין זיינע רייד ניט מדגיש גע-ווען די טענה קעגן דעם עצם „אכנו“ פון אידן, ווי ער האט עס געטאן בא חטא העגל:

בשעת די אידן האבן געזינדיקט בחטא העגל האט משה מתפלל³⁸ געווען צו דעם אויבערשטן „למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארמ"צ גוי" — זיי קענען זיך דאך אוימקערן צום אוי-בערשטן, תשובה טאן³⁹, וועט דאס מכפר זיין און במילא וועט זייער לעבן בעוה"ז זיין מכאן ולהבא ווי עס דארף

40) ולהעיר שבחטא העגל ה' עיקר בקשת משה תיכף (לא שיתכפר להם חטאם ויחיו כו' (ראה אלשיך כאן פסוק יב, כ"א). „למה ה' יחרה אפך בעמך“ (ראה פרשי' שבהערה הקודמת) ע"ז שאמר ה' „ויחך אפי בהם ואכלם“: א) בלי ב"ד ב) תיכף ומיד ג) וכל עם ישראל (גם אלו שלא חטאו) — ראה לקו"ש חט"ז ע' 404 ואילך. והוסיף אח"ז (תשא לב, יג) זכות אבות. 41) משא"כ אמירת ה' אל משה (בשלח טו, כח) עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי, שהי לפני מית.

41*) וכידוע הרמז במחול אין ושחט אלא ומשך

(חוליו ל, ב).

42) וייל שפע"ז מובן מה שרק בישראל מצינו לשון כזה, משא"כ באומות העולם ושאר הנבראים, שריאמר ה' אמחה את האדם (בראשית ו, ו) „וימח

35) לך טו, טו.

35*) ראה פרשי' בחוקותי כו, מא בסופו.

36) וע"ז „ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא“ (סנהדרין מג, ב). וראה שם סד, סע"ב.

37) בראשית ב, ד. נח יא, ט. וישב לו, ב. לט, ייד. שמיני יא, מד. ואדרבה, מפורש ש"ח בהם" — לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת' (אחרי יח, ה בפרש"י).

38) ועד"ז במתאוננים (בהעלותך יא, א"ב) (חטא הב' דבני — ראה רש"י קרח טז, ד) דויתפלל משה אל ה' (וילא כבפרשתנו).

39) ראה פרשי' תשא לד, ו ד"ה ארך אפים.

ו. משה'ס טענה איז אבער געווען: וויבאלד אז דער (עיקר) חסרון איז דא געווען דער העדר האמונה⁴³ (דאס וואס „לא יאמינו ב'י, טראץ „כל האותות אשר עשיתי בקרבן, „בשביל כל הנסים שעשיתי להם הי להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הבטחת'י“⁴⁴), וואס פאר אן ארט האט דא דער עונש פון „והמתה את העם הזה כאיש אחד“ וויבאלד דאס וועט גורם זיין דעם זעלבן חסרון פון העדר האמונה בא די מצרים (וואס האבן געזען ווי „העלית“ בכחך את העם הזה מקרבן“⁴⁵ און בא „הגוים אשר שמעו שמעך“⁴⁶ „ואמרו גו' מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם גו'“, אז דער אויבערשטער קען ח'י נישט מקיים זיין הבטחתו — שבועתו?

ד.ה. ווי איז שייך אז דער „אכנו בדבר“ זאל באווארענען און פארמיידן

את כל היקום (נח ז, כג), וכן בסדום נאמר ל' השחתה (וירא יט, יג, יד, כט, ובכ"מ). וראה לקו"ת מטות פה, סעיב ואילך. שם פה, ד.

(43) ראה תניא ספכ"ט (לו, סעיב).

(44) פרשי עה"פ.

(45) יד, יג ובפרשי.

(46) ולהעיר דו היתה סיבת האותות במצרים למען שתי אותותי אלה בקרבן ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (ר"פ בא. וראה וארא ז, ה, ח, יח, ט, יד, טו, ועוד).

(47) יד, טו. ומשמע לכאורה דלפרשי היינו הך. וראה ראב"ע פסוק טו. אברבנאל. כלי יקר. אוה"ח ובכמה מפרשי התורה.

(י) משא"כ בחסידי אומות העולם ש' הרמב"ם ספ"ח מהל' מלכים „יש לו חלק לעולם הבא“. וכ"מ בפרשי נח יא. ט לענין דור הפלגה ש.למד שאין להם חלק לעוה"ב. ולכא"י יש לדייק כן מהמשנה בסנהדרין ר"פ חלק (צ, א): ארבעה הדיעות כלעם כו, שם קז, טע"ב: דור המבול . . דור הפלגה . . אנשי סדום כו, ראה פיה"מ להרמב"ם סנה' שם.

דעם ענין פון חוסר האמונה והחטא ביי אידן און בו בזמן גורם זיין (א) העדר האמונה ביי די אומות, ובמילא (ב) אויך דעם העדר השמיעה והקיום פון די ציוויי ה' וואס די אומות זיינען אויף זיי נצטווה געווארן?

ז. מען קען אבער פרעגן: דער לשון „וישחטם“ איז דאך נישט פון די רייד וואס משה אליין זאגט, נאר ער זאגט עס אין א דיבור וואס די גוים וועלן זאגן („ואמרו הגוים . . מבלתי יכולת ה' גו' וישחטם“) — און לויט דער הבנה און קס"ד פון די גוים איז דאך „אכנו בדבר“ נישט געווען צוליב חטא בני' ולטובתם (בדוגמת ענין השחיטה — זיי זאלן זיין מוכן לחיי עוה"ב), נאר דערפאר וואס „מבלתי יכולת ה' גו'“, וכלשון רש"י „וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם“ — ולפי"ז פארוואס זאגט מען דעם לשון „וישחטם“?

בפשטות י"ל, אז משה האט דאס גע- זאגט בתוך דיבורם, צו מרמז זיין, פאר- וואס מען זאל זיך רעכענען מיט אמירת הגוים: וויבאלד אז „אכנו בדבר גו'“ איז אן ענין פון „שחיטה“ לטובה (עס זאל נישט פעלן די אמונה בה' ביי אידן), פאסט דאך נישט אז פון דעם גופא זאל ארויס- קומען אן ענין פון היפך הטובה, היפך האמונה אין יכולת ה' — בא די אומות כנ"ל.

דאס איז אבער נישט מספיק, ווארום סוף סוף איז דאך א סך מער מתאים אז ער זאל זאגן דעם לשון „וישחטם“ אין זיינע אייגענע רייד צום אויבערשטן; און

(48) יד, יג.

(49) ואולי מטעם זה ת"א ותיב"ע, וקטלינו"ך.

אויסגעפירט ווערן בארץ דער „אכנו דבבר“ ובאופן פון „וישחטם“.

אבער אויב דער „והמתה את העם הזה כאיש אחד“ זאל דורכגעפירט ווערן „במדבר“, וועלן די גוים זאגן: אז דאס איז טאקע אן ענין פון „וישחטם“, הכל בדרך חיבה, אבער דאס וואס די זאך איז פארגעקומען „במדבר“ און ער האט זיי ניט אריינגעבראכט אין ארץ ישראל, איז ווייל „מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם“.

ט. ע"פ הנ"ל קומט אויס אז דער „אכנו דבבר“ פון דור המדבר איז אן ענין פון „וישחטם“ — א הכנה אויף זוכה זיין לחיי עוה"ב (און פון דעם איז מובן במכש"כ, אז אזוי איז דאס געווען כשבא בפועל, אין דעם וואס עס איז גע-ווען „אכנו“ במשך די ארבעים שנה).

וואס דאס איז מתאים מיט דעת ר' אליעזר⁵², אז „דור המדבר באין הן לעולם הבא“, וואס מען מיינט — חיי הנשמה בגוף בתחיית המתים.

וואס אזוי איז אויך מובן⁵³ פון כמה מקומות אין זהר⁵⁴, ביז, ווי עס שטייט אין מדרש⁵⁵ און אין זהר⁵⁶, אז דאס איז דער טעם פארוואס משה איז ניט אריין אין ארץ ישראל און איז געבליבן אין מדבר, כדי ער זאל זיין צוזאמען מיט זיי, און אויפשטיין מיט זיי צו תחיית המתים און אריינגיין מיט זיי אין ארץ ישראל (לעתיד לבוא).

באמירת הגוים וואלט מער געפאסט דער לשון „והרגם במדבר“ כנ"ל.

פון דעם גופא איז מוכח אז משה האט דערמיט געמיינט: אויך די גוים וועלן פארשטיין אז דאס איז אן ענין פון „וישחטם“ — לטובת בני, און אעפ"כ וועלן זיי זאגן „מבלתי יכולת ה' גו“.

און דער טעם בזה איז מודגש אין דעם וואס דער פסוק איז מדגיש „וישחטם“ במדבר.

ח. והענין: די אריכות אין דברי משה — „ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה גו“ — ברענגט ארויס, אז די אומות ווייסן וועגן גודל החיבה פון דעם אויבערשטן צו אידן, ולא הכירו כך שנתקה אהבתך מהם עד הנה⁵⁷ און אז זיי ווייסן אויך פון דעם אויבערשטנס שבועה אריינברענגען די אידן אין ארץ ישראל (ווי עס שטייט ווייטער אין המשך דבריו של משה).

ובמילא, וויסנדיק דעם גודל החיבה פון דעם אויבערשטן צו אידן און וועגן דער שבועה להכניסם לארץ, וועט זיך ביי די אומות אפלייגן, אז אפילו ווען אידן זיינען אין א מצב אין וועלכן עס מאנט זיך די הנהגה פון „וישחטם“, לטובתם כנ"ל, פונדעסטוועגן וואלט דער אויבערשטער לכל לראש זיי גע-דארפט אריינבריינגען גלייך אין ארץ ישראל (ווי עס איז געווען אויס-געשטעלט לכתחילה⁵⁸) אויף צו מקיים זיין די שבועה, און נאך דער כניסה זאל

(52) סנהדרין קט, א במשנה. קי, ב.

(53) ובתורה דמו כמאן דמיבסמי ביב עג, ב: מכאן משמע כמיד בחלק מתי מדבר יש להן חלק לעוה"ב.

(54) ח"א קיג, ב (מהצ"ע). ח"ב קנו, סע"א. ח"ג קסח, ב. ז"ח בראשית יד, ד. ועוד.

(55) תנחומא חוקת יוד. במדבר פ"ט, יג. דביר ספ"ט.

(50) יד, יד ובפרשי.

(51) „מיד עד ג' ימים אנו נכנסין לארץ כו' אלא שחטאו במתאוננים“ (רש"י בהעלותך י, כט). וגם לאחר חטא המתאוננים היו צריכים ליכנס לארץ תיכף אחר חזרת המרגלים.

האָבן אַ חלק לעוה"ב⁶⁵.

ועפ"י י"ל אַז אויך אין בבלי, איז דאָס
ניט אַ סתם משנה לכּו"ע, נאָר דאָס וואָס
ר"א זאָגט "עליהם הוא אומר" אספו
לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח", באַ-
ציט זיך ניט נאָר אויף "לפניו" דעם
דור המדבר, נאָר אויך אויף (לפני
פניו —) מרגלים אין להם חלק
לעוה"ב⁶⁷.

וואָס אַזוי איז אויך מובן פון תוכן
הפסוק וואָס ר"א ברענגט: "אספו לי
חסידי כורתי בריתי עלי זבח", וואָס
מיינט (ווי רש"י טייטשט⁶⁸) "שכרתו
ברית של מקום עלי זבחים ושלמים
דכתיב⁶⁹ ויזבחו זבחים שלמים וכתיב⁷⁰
ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית
אשר כרת ה' עמכם", וואָס אויך די
מרגלים זיינען געווען צווישן די וואָס
"כרתו ברית של מקום" בשעת מתן
תורה⁷¹.

און כאָטש דער חטא פון די מרגלים
אַליין איז געווען האַרבער און ערגער
ווי דער חטא פון כללות דור המדבר,
וויבאלד אַבער אַז דער ענין הברית
(וואָס נעמט אַריין אויך די מרגלים) איז
"כמשל⁷² שני אוהבים שכורתיים ברית

און דער כלל איז, אַז וואו עס איז דאָ
אַ מחלוקת אין נגלה תורה, פסקנ'ט
מען ווי עס שטייט באגדה, זהר וכי"ב⁷³.

ובפרט אַז בנדו"ד⁷⁴ איז פון דער
גמרא⁷⁵ גופא משמע אַז די הלכה איז ווי
ר"א⁷⁶, ווי די גמרא ברענגט אויף ר"ע,
וואָס האַלט אַז אין להם חלק לעוה"ב —
"שבקה ר"ע לחסידותי"⁷⁷.

י"ד. ע"פ הנ"ל, וועגן די עונשי
התורה בכלל און וועגן פירוש ענין
"ושחטם", איז מובן אַז ניט נאָר דער
דור המדבר בכלל יש להם חלק לעוה"ב,
נאָר אויך די מרגלים אַליין, וואָס זיי
האָבן געהאַט זייער עונש גלייך "וימותו
האנשים מוצאי דיבת הארץ רעה במגפה
לפני ה'"⁷⁸, האָבן אַ חלק לעוה"ב.

און כאָטש אַז אין דער משנה אין
בבלי⁷⁹ שטייט אַז "מרגלים אין להם חלק
לעוה"ב שנאמר וימותו ג' וימותו
בעוה"ז במגפה לעולם הבא" — איז
אַבער⁸⁰ משמע אין זהר⁸¹, אַז אויך זיי

(56) ראה שדי"ח כללי הפוסקים סי' ב אות יג.
אנציקלופדי' תלמודית ע' הלכה סוסי' כרך ט (ס"ע
רנד). וי"נ. וראה סוסי' תשי"ט ע' 184 בהערה.
(57) נוסף ע"ז שכתב בחוסי' ב"ב שם שמשמע
כדעת ר"א.

(58) סנהדרין קי, ב.

(59) אף שהלכה כ"רע מחבירו (עירובין מו, ב.
וש"ג), הרי ר"א רבו דר"ע (ראה כתובות פד, ב.
אנציק' תלמודית ע' הלכה ע' רפה וי"ג).

(60) וראה עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ב
פי"ח הפי' בדעת ר"ע אין להם חלק לעוה"ב, שאין
להם צורך בעוה"ב. עיי"ש. ועד"ז במגלה עמוקות
ע"ה"ת פרשתנו יד, לה. וראה אוה"ת במדבר ע' טו
ואילר. נ"ך ע' שכ ואילר. לקו"ש ח"ח ע' 248-9.

(61) פרשתנו יד, לו.

(62) סנהדרין קח, א.

(63) ולהעיר דבמשנה שבירושלמי שם ליתא.
ובכמה דפוטים וכת"י משניות ליתא גם בבבלי. ראה
שינויי נוסחאות במשניות שם.

(64) ח"ג (רע"מ) רע, א (אבל ראה זהר שם קנח,
א).

(65) ראה נצוצי אורות לוח"ג (רע"מ) שם: משמע
דלא כש"ס יידן דהא מתני' מלאה בסנה' קח, א.
דמרגלים אין להם חלק לעוה"ב. וליכא מאן דפליג.
וראה לקמן בפנים.
(66) תהלים ג, ה.

(67) וראה שינויי נוסחאות במשניות סנהדרין
שם.

(68) סנהדרין קי, ב.

(69) משפטים כד, ה.

(70) שם, ח.

(71) וראה פדריא ספמ"א. עש"מ שם.

(72) לקו"ש נצבים מד, ב. וראה תו"א סי"ט לך.

מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך⁷⁶, נאך אין סוף זמן הגלות, און דאס איז נאך מער ממחר ביאת משיח צדקנו, וועלכער וועט מתקן זיין „את“ העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר⁷⁷ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו⁷⁸ שכם אחד“.

(משיחת ש"פ שלח תש"מ.
מוצש"ק חז"ב תשל"ט)

ביניהם שלא תפסק אהבתם כו' שיראים שמא יבוטל הדבר ובטלה האהבה . . וע"י כריתות הברית תהי' אהבתם אהבה נצחית" — איז מובן, אז אפילו אין אזא מצב ווען אין מעשה בפועל איז מען שלא כדבעי, ביז אז „ע"פ הטעם והדעת ה' צריך לפסוק האהבה, או לגרום איזה שנאה“ (ווי דאס איז דער חטא פון די מרגלים), בלייבט די אהבה צווישן די כורתי הברית מיט דעם זעלבן תוקף ווי בשעת הברית, „לפי שבאו בברית והתקשרות כאלו נעשו לבשר אחד, וככל המשל הזה עשה לנו ה' כו“⁷⁹.

יא. פון כל הנ"ל איז די הוראה אז מ'דארף קוקן אויף יעדער איד'ן, אין וואס פאר א מצב ער זאל זיין, אפילו ווען עס דוכט זיך אז ער איז אזוי ווי די מרגלים ר"ל, דארף מען אויף אים קוקן און זען אז מצד זיין אמת'ר מציאות איז ער איינער פון „כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב“⁸⁰, ווארום ער איז „נצר מטעי מעשה ידי להתפאר“⁸¹; ובמילא פאר- נעמט מען זיך מיט אים אויף צו ארויס- ברענגען אט די מציאות זיינע לידי גילוי בחיי יום יום שלו — און דאס פועל'ט אז אויך אלע אומות זען „כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה'“, והכל בדרך חבה ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה“, ובמילא העלפן אלע אומות ארויס יעדער אידן און אלע אידן בכל המצטרך להם, ביז „והיו

(76) ישעי' מט, כג.

(77) רמב"ם הלכות מלכים ספ"א.

(78) צפני' ג, ט.

(79) כו הוא בדפוס הרמב"ם שראיתי, בב"ר ס"פ יושב, זח"א ס"פ נח. ובכ"מ. אבל בצפני' (ג, ט) — ובתרגום שם: בלא וא"ו, לעבדו. ולכאורה גם נפק"מ בתוכן. וראה אה"ת עה"פ ושי"נ. ואופ"ל ששינוי ל' הכתוב (כיון ששינוי קטן הוא) כדי להסביר הכוונה, וכמו שמצינו עד"ז גם בפרש"י עה"ת וכו'. — ויתרה מזו מצינו: עליו הכתוב אומר כו ומי כתיב כו אין כתיב כה"ג כו (ביק פא, סע"ב). ועפ"ז יתורץ שינוי ל' הכתוב בכ"מ ברמב"ם ועוד. ועפ"ז יל"פ ג"כ כ"כ שינוים כאלו בירוש' — ובקרא (נחמ"ד, טז וכן למשמר והיום למלאכה — ובקרא (נחמ"ד, טז וכן הוא גם בבבלי כאן): „משמר“, „מלאכה“, ואולי לא בכולם אפשר לומר כן — וידועים שו"ת הגאונים בזה — ליק, תרכ"ז — הובאו במבוא לשי"ס ירוש' הנדפסים לאחרונה. וראה יד מלאכי כללי החי"ת סי' רפג ע"ד שינוי נוסחאות בפוסקים, וקרבן לסופו שדרך הפוסקים לשמור הענינים לא המלות, ומי לנו גדול ממשא הלא הוא הרמב"ם כו ואפ"ה מצאתי אליו בפ"י מהל' מתע' ה"ג שכי' כו אע"פ שאין פסוק זה בכל המקרא . . שנקט משמעות איזה פסוק אחר". ואכ"מ.

(73) וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שנה ואילך, דכולל ביחד המרגלים במדר"י דור המדבר.

(74) סנהדרין ר"פ חלק.

(75) ישעי' ט, כא.

שלח ג

(ב) אין אבות דר' נתניי שטייט, אז די עשרה נסיונות¹¹ זיינען: חטא העגל, ויצמא שם העם למים¹² (ברפידים), המרו על ים סוף, מרגלים, תפלו על המן, מחלקותו של קרח, שליו, און די דריי נסיונות, בתבערה ובמסה ובקברות התאוה¹³ (תבערה — מתאוונים¹⁴, במסה — בלקיטת המן¹⁵, קברות התאוה — שליו שני).

לויט דער דעה ווערן אויך אריינגע-רעכנט: חטא מתאוונים, מעשה קרח און תפלו על המן, ולאידך ווערן ניט גע-רעכנט דער נסיון פון מים במרה, איין נסיון ביים¹⁶ און איין נסיון במן²⁰.

(ג) דער רמב"ם בפירוש המשניות שליו²¹ רעכנט די עשרה נסיונות: ים סוף,

א. פון פסוקי, וינסו אותי זה עשר פעמים לערנען אפ חז"ל, אז, עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקב"ה במדבר²².

וועגן די, עשרה נסיונות, געפינט מען כמה דעות, ומהם:

(א) אין מס' ערכין: שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן. און ווי די גמרא איז דערנאך מפרט: שנים בים — אחת בירידה (המבלי אין קברים במצרים²³) ואחת בעליי (כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר²⁴). שנים במים — במרה וברפידים²⁵. שנים במן — אל תצאו ויצאו, אל תותירו ויותירו²⁶. שנים בשליו — שליו ראשון (דפ' בשלח²⁷) ושלי שני (דפ' בהעלותך²⁸). עגל ומדבר פארן (מרגלים).

(13) רפ"ד (וראה שם פ"ט, ב. נוסחא ב' דאדר"נ (וילנא תרמ"ז) רפ"ח). וראה גם מדרש תהלים מזמור צה.

(14) אבל להעיר שבאדר"נ (רפ"ד) שם (משא"כ בשאר מקומות שבהערה הקודמת) מונה, עשרה נסיונות ניסה הקב"ה את אבותינו... לא נמצאו שלמים — ולא מה שנסו אבותינו את הקב"ה (וראה גם בנין יהושע לאדר"נ שם).

(15) בשלח יז, ג.

(16) לשון הכתוב — עקב ט, כב.

(17) בהעלותך יא, א"ג.

(18) בנין יהושע לאדר"נ שם. וצ"ע לכאורה, שהרי, מסה הוא נסיון המים ברפידים (בשלח יז, ז). אלא שע"כ אי"פ לפרש כן כאן, שהרי נסיון המים דרפידים כבר נמנה לפנינו. וראה נוסחת הגר"א שם. ואכ"מ.

(19) אלא שהובאה שם גם דעת ר"י. המרו על הים המרו בתוך הים.

(20) ראה בנין יהושע שם. ואכ"מ.

(21) לאבות שם. וכ"ה במאירי ונחלת אבות (להאברנאל) שם — ומשמע שכן היתה גירסתם בערכין שם. וראה מלאכת שלמה לאבות שם.

(1) פרשתנו יד, כב.

(2) אבות פ"ה מ"ד.

(3) כ"ה גירסת אדה"ז בסידורו. ובמשניות לפנינו: המקום (כ"ה).

(4) טו, א ואילך.

(5) שנים כ"ו אחת: צ"ע טעם השינוי מל' זכר לנקבה. ועד"ז צ"ע בהמשך הגמרא: שנים בים אחת כ"ו. ובצ"ע ערכין שם הכל בלשון זכר: שנים כ"ו אחד כ"ו. ובליש בשלח רמז רלב: שנים כ"ו אחד כ"ו שנים בים אחת כ"ו. וראה הגהות היעב"ץ ערכין שם.

(6) בשלח יד, יא.

(7) שם טו, כב ואילך.

(8) שם יז, א ואילך.

(9) ראה שם טז, כה ואילך (ושם, כט. אבל ראה מ"ש ע"ה בערכין שם ריש ע"ב).

(10) שם, יט"ב (ושם: אל יותר).

(11) שם, ג, שם, יב"ג.

(12) יא, ד ואילך.